

Владислав Іванович ТЕРЕМЕЦЬКИЙ,
доктор юридичних наук, професор
(Науково-дослідний інститут приватного права і
підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН
України, м. Київ)

Олеся Василівна БАТРИН,
кандидат юридичних наук
(Печерський районний суд міста Києв, м. Київ)

Ольга Олексіївна КОСИЦЯ,
доктор юридичних наук
(ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління
персоналом», м. Київ)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВИМОГИ ДО ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ, ЯКІ НАДАЮТЬ МЕДИЧНІ ПОСЛУГИ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

Статтю присвячено визначенню адміністративно-правових вимог до закладів охорони здоров'я в Україні, які надають послуги сурогатного материнства. Охарактеризовано законодавчі та підзаконні акти у сфері досліджуваних правовідносин. Проаналізовано законопроекти зареєстровані у Верховній Раді України, спрямовані на покращення правового урегулювання відносин у сфері допоміжних репродуктивних технологій. Вивчено думки науковців, які досліджували проблеми сурогатного материнства. Встановлено відсутність окремого закону України, що регулює відносини у сфері допоміжних репродуктивних технологій. Розглянуто норми Сімейного, Цивільного кодексів і Основ законодавства про охорону здоров'я щодо

сурогатного материнства. Окрему увагу присвячено Ліцензійним умовам здійснення господарської діяльності з медичної практики, що встановлюють загальні засади отримання ліцензії для медичної практики, а також Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, що встановлює вимоги для здійснення сурогатного материнства. Акцентовано увагу на наявності у закладів охорони здоров'я акредитаційного сертифікату як обов'язкової умови надання закладом охорони здоров'я медичних послуг сурогатного материнства.

Обґрунтовано доцільність розробки та прийняти законопроекту про допоміжні репродуктивні технології, який містив би вимоги до отримання ліцензії та детальну процедуру ліцензування такого виду медичної практики як допоміжні репродуктивні технології, зокрема сурогатного материнства.

Ключові слова: сурогатне материнство, медичні послуги, правове регулювання, допоміжні репродуктивні технології, заклад охорони здоров'я, ліцензування, право на охорону здоров'я, медична діяльність.

Постановка проблеми. Відповідно до Сімейного кодексу України (далі – СК України) кожен із подружжя має право на материнство або батьківство¹. Люди створюють родини саме для народження дітей і продовження роду. Водночас окремі родини стикаються з проблемою нездатності жінки зачати та виносити дитину. Для вирішення цієї проблеми було розроблено і запроваджено, завдяки застосуванню новітніх технологій у сфері охорони здоров'я, допоміжні репродуктивні технології. При цьому попит на репродуктивні послуги у суспільстві щороку динамічно зростає. Звідси постає потреба в належному юридичному супроводі таких послуг. Зокрема, належним чином мають бути визначені вимоги до закладів охорони здоров'я, які можуть надавати відповідні послуги. Відтак актуальність тематики дослідження не викликає сумнівів ще й з позиції належного гарантування з боку держави безпечності вказаних послуг для здоров'я учасників програм сурогатного материнства.

Проблемам правового регулювання допоміжних репродуктивних технологій присвячено чимало наукових статей. Утім здебільшого вчені досліджують особливості укладення цивільних договорів про сурогатне материнство, а не вимоги до закладів охорони здоров'я, які надають такі медичні послуги. У статті використано наукові праці І. В. Чеховської та В. І. Теремецького, Р. Я. Матяшовської, О. В. Оніщенко, П. Ю. Козіної, Е. Р. Косик, Л. Паращук, І. Чаплі, які висвітлювали окремі проблеми сурогатного материнства. Для визначення способів удосконалення законодавства, яке регулює сурогатне материнство, досліджено окремі положення законопроектів, що подавалися на розгляд до Верховної Ради України.

Мета дослідження полягає у здійсненні аналізу наукових праць, нормативно-правової бази і проектів законів, спрямованих на покращення

¹ Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/find?text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

правового регулювання відносин у сфері допоміжних репродуктивних технологій, а також у визначенні адміністративно-правових вимог до закладів охорони здоров'я в Україні, які надають репродуктивні послуги, у тому числі і послуги сурогатного материнства, і обґрунтуванні пропозицій, спрямованих на удосконалення правового регулювання досліджуваної сфери правовідносин.

Виклад основного матеріалу. Законодавство про охорону здоров'я до переліку прав пацієнтів відносить і право на репродуктивні технології¹. Однією з сучасних прогресивних методик допоміжних репродуктивних технологій є сурогатне материнство. Правовою основою для сурогатного материнства є окремі норми Цивільного та Сімейного кодексів України, Основ законодавства України про охорону здоров'я (далі – Основ охорони здоров'я). Спеціальним нормативно-правовим актом, який регулює умови щодо надання і отримання послуг сурогатного материнства є наказ МОЗ України від 09 вересня 2013 року «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» (далі – Порядок ДРТ). Власне, сам термін «сурогатне (замінне) материнство» використовується лише у цьому Порядку. При цьому визначення поняття «сурогатне материнство» в інших законодавчих і підзаконних актах національного законодавства відсутнє.

Науковці наголошують на неналежному правовому регулюванні репродуктивних технологій в Україні². Детальніше звертаючись до положень вказаних вище кодифікованих актів, зауважимо, що у ст. 123 СК України передбачена можливість застосування допоміжних репродуктивних технологій під час народження дитини³. Також згідно зі ст. 48 Основ законодавства України про охорону здоров'я, застосування штучного запліднення та імплантації ембріона здійснюється згідно з умовами та порядком, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я⁴. Відповідно до ч. 7 ст. 281 Цивільного кодексу України повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з

¹ Чеховська І.В., Теремецький В.І. Система гарантій захисту прав людини у приватних відносинах, що виникають у зв'язку із наданням медичних послуг (підр. 3.7). Приватно-правові засади захисту прав людини у соціальній державі: монографія / за заг. ред. І. В. Чеховської. Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. С. 481–482. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/625>

² Chekhovska I., Teremetskyi V., Bozhuk I., Knyazka L., Obryvkin O., Meniv L. Postmortal and Posthumous Reproduction: Ethical and Legal Approaches to the Legalization. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2021. Vol. 24. Special Issue 1. Business Ethics and Regulatory Compliance. P. 7. URL: <https://www.abacademies.org/abstract/postmortal-and-posthumous-reproduction-ethical-and-legal-approaches-to-the-legalization-12228.html>

³ Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/find?text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

⁴ Основи законодавства про охорону здоров'я України : Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/find?text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

порядком та умовами, встановленими законодавством¹. Отже, саме Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ України) повинно встановити вимоги до закладів охорони здоров'я, які надають відповідні медичні послуги сурогатного материнства.

Порядок ДРТ визначає допоміжні репродуктивні технології як методи лікування безпліддя, за яких маніпуляції з репродуктивними клітинами, окремі або всі етапи підготовки репродуктивних клітин, процеси запліднення і розвитку ембріонів до перенесення їх у матку пацієнтки здійснюються в умовах *in vitro*². Виходячи зі змісту ст. 48 Основ охорони здоров'я, вказані технології охоплюють не лише сурогатне материнство, а й інші медичні послуги, зокрема, штучне запліднення та імплантацію ембріона. Поняття «сурогатне материнство» згадується лише у розділі VI Порядку ДРТ. Вважаємо, що поняття і види допоміжних репродуктивних технологій повинні бути закріплені не в наказі МОЗ України, а в Основах законодавства про охорону здоров'я або іншому законодавчому акті.

Незважаючи на відсутність законодавчого визначення сурогатного материнства, різні науковці неодноразово пропонували власні дефініції цього поняття³. Зокрема, Р. Я. Матяшовська стверджує, що сурогатне материнство слід розглядати як метод відтворення із застосуванням репродуктивних технологій таким чином, що безпосереднє виношування дитини здійснює сурогатна мати за домовленістю з майбутніми батьками, згідно з якою зобов'язана передати їм дитину після народження⁴. О. В. Оніщенко визначає сурогатне материнство як перенесення ембріона, отриманого заплідненням яйцеклітини біологічної дружини-матері спермою біологічного батька-чоловіка, в порожнину матки іншої жінки та виношування дитини, яка є біологічно для неї чужою⁵. Отже, науковці у власних визначеннях описують певні медичні процеси, що здійснюються під час застосування процедури сурогатного материнства. Виходячи із норм розділу VI Порядку ДРТ, сурогатне материнство охоплює вибір сурогатної матері, процедуру перенесення ембріона в матку сурогатної матері, діагностику вагітності та спостереження за перебігом вагітності⁶. Наведене

¹ Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

² Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ МОЗ України від 09 вересня 2013 року № 787. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

³ Чеховська І. В. Сурогатне материнство: теоретико-правові підходи до розуміння сутності. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 2-3. С. 60.

⁴ Матяшовська Р. Я. Гарантії прав дітей, що народжені за допомогою методу сурогатного материнства. *Право та державне управління*. 2018. № 4 (33). С. 17.

⁵ Оніщенко О. В., Козіна П. Ю. Сурогатне материнство в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2015. № 3 (36). С. 102.

⁶ Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ МОЗ України від 09 вересня 2013 року № 787. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

доводить доцільність уніфікації досліджуваного поняття і закріплення його у вигляді дефініції у нормативно-правовому акті.

Окремо звертаємо увагу також і на те, що надавати медичні послуги сурогатного материнства мають право лише ті заклади охорони здоров'я, які відповідають встановленим вимогам. Характеризуючи сутність медичної послуги у формі сурогатного материнства, Е. Р. Костик зазначає, що медична послуга у цьому випадку полягає у фактичних діях сурогатної матері щодо виношування і народження дитини під наглядом медичної установи та окремого лікаря. Зазначену послугу надає не лише лікар, а сама сурогатна мати, яка дає згоду на перенесення у свій організм заплідненої яйцеклітини або ембріону. Відповідні медичні маніпуляції проводять лікарі, які в майбутньому наглядатимуть за станом здоров'я вагітної та прийматимуть пологи¹. Вважаємо, що дослідниця дає вичерпну характеристику медичних послуг, пов'язаних сурогатним материнством.

Поняття та вимоги до закладів охорони здоров'я встановлені в Основах охорони здоров'я та Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики (далі – Ліцензійні умови). Відповідно до абз. 9 ч. 1 ст. 3 Основ охорони здоров'я закладом охорони здоров'я є юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, що забезпечує медичне обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників і фахівців з реабілітації². Отже, важливою характеристикою закладів охорони здоров'я є здійснення медичного обслуговування населення на підставі ліцензії.

Загальні засади правового статусу закладів охорони здоров'я встановлено у ст. 16 Основ охорони здоров'я³. Норми цього законодавчого акту передбачають, що такі заклади можуть засновуватися на державній, комунальній та приватній формах власності. Державні або комунальні заклади можуть створюватися у формах неприбуткових підприємств та установ⁴. Перелік закладів охорони здоров'я затверджено наказом МОЗ України № 385 від 28 жовтня 2002 року. У цьому Переліку перелічені такі заклади, як багатопрофільні, однопрофільні або спеціалізовані лікарні, поліклініки, заклади переливання крові, швидкої медичної допомоги, інші⁵. Водночас спеціалізованих закладів, які б надавали медичні послуги у сфері

¹ Костик Е. Р. Правова природа договору про сурогатне материнство. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Випуск 71. С. 125.

² Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики : постановою Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 року № 285. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-p> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

³ Основи законодавства про охорону здоров'я України : Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/fin?text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

⁴ Там само

⁵ Про затвердження переліку закладів охорони здоров'я : наказ МОЗ України від 28 жовтня 2002 р. № 385. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

допоміжних репродуктивних технологій не виокремлено. Отже, за відповідності встановленим вимогам надавати такі медичні послуги може будь-який заклад охорони здоров'я.

О. В. Оніщенко та П. Ю. Козіна стверджують, що у багатьох зарубіжних країнах медичні послуги сурогатного материнства, як правило, надають спеціалізовані клініки, які отримали відповідну ліцензію, підтверджуючи відповідність встановленим вимогам¹. Дійсно, практика надання медичних послуг сурогатного материнства спеціалізованими закладами охорони здоров'я в зарубіжних країнах є корисною, що заслуговує на окрему наукову публікацію.

Стосовно Україні варто зазначити, що заклад охорони здоров'я може надавати медичні послуги лише за умов наявності відповідної ліцензії. Згідно з п. 15 Переліку органів ліцензування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2015 року № 609, МОЗ України уповноважено видавати ліцензії для здійснення господарської діяльності з медичної практики². Ліцензійні умови встановлюють перелік організаційних, кадрових і технологічних вимог до закладів охорони здоров'я. Згідно з п. 9 Ліцензійних умов медична практика здійснюється за відповідними лікарськими спеціальностями та видами медичної допомоги³. Отже, для надання медичних послуг із сурогатного материнства заклад охорони здоров'я повинен мати медичних працівників із відповідною лікарською спеціальністю. Серед номенклатури лікарських спеціальностей, затверджених МОЗ України, є такі спеціальності, як акушерство і гінекологія, анестезіологія, лабораторна і медична генетика, які необхідні для застосування допоміжних репродуктивних технологій⁴. Лікарі відповідних спеціальностей повинні бути у штаті закладу охорони здоров'я, який бажає отримати ліцензію на господарську діяльність з медичної практики, яка передбачає застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Розглянемо нормативно-правові акти, що висувають вимоги до матеріально-технічної бази закладу охорони здоров'я, медичного обладнання, яке необхідно для надання окремих медичних послуг. Зокрема, відповідно до п. 36 Ліцензійних умов, медичні вироби та вироби медичного призначення повинні застосовуватися ліцензіатом лише у пристосованих

¹ Оніщенко О. В., Козіна П. Ю. Сурогатне материнство в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2015. № 3 (36). С. 104.

² Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2015 року № 609. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/609-2015-п> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

³ Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики : постанова Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 року № 285. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-п> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

⁴ Номенклатура лікарських спеціальностей : наказ МОЗ України від 25 березня 2019 року № 446. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0294-19#Text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

приміщеннях, вимоги до яких визначені в інструкціях із застосування (паспорті) чи технічній документації¹. Перелік медичного обладнання, яке потрібно для здійснення допоміжних репродуктивних технологій, передбачений у підзаконних актах МОЗ України.

Згідно з п. 1.4. Порядку ДРТ допоміжні репродуктивні технології повинні застосовуватись в закладах охорони здоров'я, що мають ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, а також відповідне оснащення та обладнання². Тож надання медичних послуг із сурогатного материнства стає можливим при дотриманні таких двох умов: одержання закладом охорони здоров'я ліцензії на медичну практику та наявності відповідного обладнання.

Можна зробити висновок, що для одержання ліцензії на медичну практику у сфері допоміжних репродуктивних технологій заклад охорони здоров'я повинен підтвердити наявність у нього необхідного медичного обладнання. Перелік такого обладнання встановлений у додатку 1 до Порядку ДРТ та передбачає наявність гінекологічного крісла, інструментального стола, мікроскопів та інших медичних виробів³. Заклад охорони здоров'я повинен закупити або орендувати відповідне обладнання перед подачею заяви про одержання ліцензії на медичну практику із сурогатного материнства.

У Ліцензійних умовах встановлено зразок документу «Відомості про стан матеріально-технічної бази», який характеризує перелік медичного обладнання, необхідного для надання певного виду медичної допомоги чи надання медичних послуг за певною лікарською спеціальністю. Зазначений документ повинен бути заповнений і поданий до МОЗ України для одержання ліцензії для надання медичних послуг із сурогатного материнства.

Зауважимо, що в п. 1.4 Порядку ДРТ міститься вимога про наявність акредитаційного сертифіката у закладу охорони здоров'я, який вже понад два роки здійснює медичну практику, і бажає започаткувати надання медичних послуг із сурогатного материнства⁴. Отже, заклад охорони здоров'я повинен пройти процедуру акредитації, порядок якої встановлений постановою Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 року № 765 (далі – Порядок акредитації). Згідно з п. 1 Порядку акредитації вказана процедура передбачає офіційне визнання наявності у закладі охорони здоров'я умов для якісного, своєчасного, певного рівня медичного

¹ Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики : постанова Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 року № 285. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-p> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

² Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ МОЗ України від 09 вересня 2013 року № 787. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

³ Там само

⁴ Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ МОЗ України від 09 вересня 2013 року № 787. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

обслуговування населення, дотримання ним стандартів у сфері охорони здоров'я, відповідності медичних (фармацевтичних) працівників єдиним кваліфікаційним вимогам. Відповідно до п. п. 4 – 8 вказаного вище Порядку акредитації, акредитаційні комісії формують експертні групи для оцінки відповідності закладів охорони здоров'я стандартам акредитації, встановленим МОЗ України. На підставі поданих закладом охорони здоров'я документів та експертних висновків акредитаційна комісія приймає рішення про видачу акредитаційного сертифікату¹. Отже, наявність відповідного сертифікату є необхідною умовою для отримання ліцензії на медичну практику з допоміжних репродуктивних технологій для того закладу охорони здоров'я, який вже понад два роки здійснює медичне обслуговування населення.

Крім діючих нормативно-правових актів, на розгляд до Верховної Ради України періодично вносяться законопроекти щодо удосконалення правового регулювання медичних послуг із сурогатного материнства. Зокрема, 15 травня 2020 року народними депутатами було зареєстровано законопроект № 3488 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань застосування допоміжних репродуктивних технологій». Він передбачав запровадження щорічної плати за ліцензію на провадження медичної практики, яка включає в себе застосування допоміжних репродуктивних технологій методом сурогатного материнства². На цей час законопроект знято з розгляду, але відповідна пропозиція могла сприяти наповненню державного бюджету.

Окрім того, 29 грудня 2021 року Кабінет Міністрів України вносив на розгляд парламенту законопроект № 6475 «Про допоміжні репродуктивні технології». Вказаний законопроект встановлював визначення сурогатного материнства, а також передбачав умову для здійснення сурогатного материнства лише в акредитованих закладах охорони здоров'я, які мають ліцензію на здійснення медичної практики³. Водночас спеціальних умов до матеріально-технічного забезпечення таких закладів охорони здоров'я законопроект не передбачав. Зазначений законопроект отримав висновок профільного комітету про його відхилення та був знятий з розгляду.

Також 12 січня 2022 року було зареєстровано законопроект № 6475-І «Про застосування допоміжних репродуктивних технологій». Розробники цього законопроекту запропонували не лише власне визначення сурогатного материнства, але й окрему процедуру ліцензування для застосування допоміжних репродуктивних технологій методом сурогатного

¹ Про затвердження Порядку акредитації закладу охорони здоров'я : постанова Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 року № 765. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-97-п> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань застосування допоміжних репродуктивних технологій : проект закону України від 15 травня 2020 року № 3488. *Верховна Рада України. Законотворчість*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/searchResults> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

³ Про допоміжні репродуктивні технології : проект закону України від 29 грудня 2021 року № 6475. *Верховна Рада України. Законотворчість*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38695> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

материнства. Пропонувалося встановити п'ятирічний строк чинності ліцензії та щорічну плату за користування ліцензією¹. Вважаємо, що такий особливий різновид медичної практики, як сурогатне материнство дійсно потребує спеціальної процедури ліцензування. Водночас законопроект не було прийнято навіть у першому читанні.

Аналіз праць українських учених дозволяє зробити висновок про необхідність удосконалення нормативно-правових актів що регламентують правовідносини у досліджуваній сфері. Так, зокрема Л. Паращук та І. Чапля стверджують, що цивільне і сімейне законодавство варто доповнити нормами, які б регулювали договір про сурогатне материнство. При цьому один договір повинен укладатися із сурогатною матір'ю, а другий – із закладом охорони здоров'я, який буде надавати відповідні послуги². На нашу думку, така пропозиція є обґрунтованою. Вважаємо за доцільне удосконалити норми Цивільного кодексу України в частині регулювання договірних зобов'язань. Зокрема, Цивільний кодекс України слід доповнити положеннями, в яких прописати підстави укладення договорів із закладом охорони здоров'я щодо умов надання медичних послуг сурогатного материнства. Також варто передбачити, що вказані договори можуть бути укладені лише з тими закладами охорони здоров'я, які мають відповідні ліцензії та відповідають встановленим вимогам.

Висновки. Сурогатне материнство належить до одного з різновидів допоміжних репродуктивних технологій. Підзаконні акти встановлюють визначення допоміжних репродуктивних технологій, зокрема, проведення сурогатного материнства, але не містять дефініції цього поняття.

Підзаконні акти встановлюють такі умови для надання закладом охорони здоров'я медичних послуг із сурогатного материнства:

1. Наявність ліцензії для господарської діяльності з медичної практики.
2. Наявність акредитаційного сертифікату для закладу охорони здоров'я, який більше двох років здійснює медичну практику.
3. Закупівля закладом відповідного медичного обладнання, перелік якого встановлений Порядком застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні.

Вивчення наукових позицій з досліджуваного питання та проектів законодавчих актів для регулювання допоміжних репродуктивних технологій призводить до висновку про доцільність внесення таких пропозицій до українського законодавства:

1. Обґрунтовано доцільність прийняття проекту закону про допоміжні репродуктивні технології, який, окрім іншого, містив би вимоги до отримання ліцензії та детальну процедуру ліцензування такого виду

¹ Про застосування допоміжних репродуктивних технологій : проект закону України від 12 січня 2022 року № 6475-І. *Верховна Рада України. Законотворчість*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38752> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

² Паращук Л., Чапля І. Проблемні аспекти правового регулювання договору про сурогатне материнство в контексті гармонізації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 1 (29). С. 72.

медичної практики, як допоміжні репродуктивні технології, зокрема сурогатного материнства.

2. Підтримано позицію про доцільність запровадження спеціальної процедури ліцензування такого виду медичної практики, як допоміжні репродуктивні технології, в тому числі і сурогатного материнства.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з полемікою щодо необхідності розробки та прийняття законопроекту про допоміжні репродуктивні технології, його структури і змісту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костик Е. Р. Правова природа договору про сурогатне материнство. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 71. С. 125–130.

2. Матяшовська Р. Я. Гарантії прав дітей, що народжені за допомогою методу сурогатного материнства. *Право та державне управління*. 2018. № 4 (33). С. 16–20.

3. Номенклатура лікарських спеціальностей : наказ МОЗ України від 25 березня 2019 року № 446. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0294-19#Text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року).

4. Оніщенко О. В., Козіна П. Ю. Сурогатне материнство в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2015. № 3 (36). С. 102–108.

5. Основи законодавства про охорону здоров'я України : Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/find?text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року).

6. Паращук Л., Чапля І. Проблемні аспекти правового регулювання договору про сурогатне материнство в контексті гармонізації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 1 (29). С. 70–76.

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань застосування допоміжних репродуктивних технологій : проект закону України від 15 травня 2020 року № 3488. *Верховна Рада України. Законотворчість*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/searchResults> (дата звернення: 10 листопада 2023 року).

8. Про допоміжні репродуктивні технології : проект закону України від 29 грудня 2021 року № 6475. *Верховна Рада України. Законотворчість*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38695> (дата звернення: 10 листопада 2023 року).

9. Про застосування допоміжних репродуктивних технологій : проект закону України від 12 січня 2022 року № 6475-І. *Верховна Рада України. Законотворчість*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38752> (дата звернення: 10 листопада 2023 року).

10. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики : постанова Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 року № 285. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-п> (дата звернення: 10 листопада 2023 року).

11. Про затвердження переліку закладів охорони здоров'я : наказ МОЗ України від 28 жовтня 2002 р. № 385. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

12. Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2015 року № 609. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/609-2015-п> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

13. Про затвердження Порядку акредитації закладу охорони здоров'я : постанова Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 року № 765. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-97-п> (дата звернення: 10 листопада 2023 року).

14. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ МОЗ України від 09 вересня 2013 року № 787. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року).

15. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/find?text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року)

16. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10 листопада 2023 року).

17. Чеховська І. В. Сурогатне материнство: теоретико-правові підходи до розуміння сутності. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 2-3. С. 58–64.

18. Чеховська І. В., Теремецький В. І. Система гарантій захисту прав людини у приватних відносинах, що виникають у зв'язку із наданням медичних послуг (підр. 3.7). *Приватно-правові засади захисту прав людини у соціальній державі: монографія / за заг. ред. І. В. Чеховської*. Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. С. 459–504. URL: <https://repository.ndipp.gov.ua/handle/765432198/625>.

19. Chekhovska I., Teremetskiy V., Bozhuk I., Knyazka L., Obryvkina O., Meniv L. Postmortal and Posthumous Reproduction: Ethical and Legal Approaches to the Legalization. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2021. Vol. 24,

Special Issue 1, Business Ethics and Regulatory Compliance, 1–8. URL: <https://www.abacademies.org/abstract/postmortal-and-posthumous-reproduction-ethical-and-legal-approaches-to-the-legalization-12228.html>.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2023

Vladyslav I. TEREMETSKYI,

Doctor of Science in Law, Professor

(Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine)

Olesya V. BATRYN,

PhD in Law

(Pechersk District Court of the city of Kyiv, Kyiv, Ukraine)

Olga OI. KOSYTSYA,

Doctor of Science in Law

(PJSC «Interregional Academy of Personnel Management University», Kyiv, Ukraine)

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REQUIREMENTS FOR HEALTH CARE INSTITUTIONS IN UKRAINE PROVIDING SURROGATE MATERNITY MEDICAL SERVICES

The article is devoted to the definition of administrative and legal requirements for healthcare institutions in Ukraine that provide surrogacy services. Legislative and by-laws in the field of researched legal relations are characterized. Draft laws registered in the Verkhovna Rada of Ukraine aimed at improving the legal regulation of relations in the field of assisted reproductive technologies were analyzed. The opinions of scientists who researched the problems of surrogate motherhood were studied. It was established that there is no separate law of Ukraine regulating relations in the field of assisted reproductive technologies. The norms of the Family, Civil Codes and Basics of legislation on health care regarding surrogate motherhood are considered. Particular attention is paid to the Licensing conditions for the implementation of economic activities for medical practice, which establish the general principles of obtaining a license for medical practice, as well as the Procedure for the use of assisted reproductive technologies in Ukraine, which establishes the requirements for the implementation of surrogate motherhood.

Key words: *surrogate motherhood, medical services, legal regulation, assisted reproductive technologies, health care facility, licensing, right to health care, medical activity.*